

<https://doi.org/10.70728/c.series.ped.v08.i08.033>

UDK 808.5

<https://orcid.org/0009-0005-4877-4771>

**BO‘LAJAK INGLIZ TILI O‘QITUVCHILARIDA RAQAMLI
SAVODXONLIKNI ASOSIY KASBIY KOMPETENSIYA SIFATIDA
SHAKLLANTIRISHNING METODIK ASOSLARI**

Shabonova Shaxnoza Baxriddinovna

pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori, (PhD)

Buxoro davlat pedagogika institute

sh.shabonova@mail.ru

Annotatsiya. Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta’lim tizimida yangi pedagogik yondashuvlarning paydo bo‘lishiga sabab bo‘lmoqda. Xususan, ingliz tilini o‘qitish jarayonida raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyasining muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda. Ushbu maqolada bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining kasbiy tayyorgarligida raqamli savodxonlikning ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda nazariy tahlil, taqqoslash, umumlashtirish hamda pedagogik kuzatuv metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, raqamli savodxonlik bo‘lajak o‘qituvchilarning innovatsion pedagogik faoliyatini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Shuningdek, raqamli texnologiyalar ingliz tilini o‘qitish jarayonida interaktiv o‘quv muhitini yaratish, talabalarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish va o‘quv motivatsiyasini oshirish imkonini beradi. Tadqiqot natijalari pedagogik oliy ta’lim muassasalarida ingliz tili o‘qituvchilarini tayyorlash jarayonini takomillashtirishga xizmat qilishi mumkin.

Kalit so‘zlar: raqamli savodxonlik, ingliz tili o‘qitish metodikasi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, pedagogik kompetensiya, bo‘lajak o‘qituvchilar, innovatsion ta’lim.

Аннотация. Стремительное развитие цифровых технологий приводит к появлению новых педагогических подходов в системе образования. В частности, эффективное использование цифровых технологий в процессе обучения английскому языку становится важной составляющей профессиональной компетентности учителей. В данной статье анализируется значение цифровой грамотности в профессиональной подготовке будущих учителей английского языка. В исследовании использованы методы теоретического анализа, сравнения, обобщения, а также педагогического наблюдения. Результаты исследования показывают, что цифровая грамотность

является важным фактором развития инновационной педагогической деятельности будущих учителей. Кроме того, цифровые технологии позволяют создавать интерактивную образовательную среду в процессе обучения английскому языку, развивать коммуникативную компетенцию студентов и повышать их учебную мотивацию. Результаты исследования могут способствовать совершенствованию процесса подготовки учителей английского языка в педагогических высших учебных заведениях.

Ключевые слова: цифровая грамотность, методика преподавания английского языка, информационно-коммуникационные технологии, педагогическая компетенция, будущие учителя, инновационное образование.

Abstract. The rapid development of digital technologies is leading to the emergence of new pedagogical approaches in the education system. In particular, the effective use of digital technologies in teaching English is becoming an important component of teachers' professional competence. This article analyzes the importance of digital literacy in the professional training of future English language teachers. The study employed methods of theoretical analysis, comparison, generalization, and pedagogical observation. The results of the research indicate that digital literacy is an important factor in developing innovative pedagogical activities among future teachers. Moreover, digital technologies make it possible to create an interactive learning environment in English language teaching, enhance students' communicative competence, and increase their learning motivation. The findings of the study may contribute to improving the process of training English language teachers in pedagogical higher education institutions.

Keywords: digital literacy, English language teaching methodology, information and communication technologies, pedagogical competence, future teachers, innovative education.

KIRISH. Zamonaviy jamiyatda axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta'lim tizimiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Raqamli texnologiyalar ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylanib, o'qitish metodlarini takomillashtirish hamda ta'lim sifatini oshirish imkonini bermoqda. Xususan, ingliz tilini o'qitishda turli multimedia vositalari, onlayn platformalar va mobil ilovalardan foydalanish o'quv jarayonini yanada samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Bugungi kunda zamonaviy o'qituvchidan nafaqat o'z fanini mukammal bilish, balki raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish ko'nikmalariga ega bo'lish ham talab etiladi. Shu sababli bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida raqamli savodxonlikni rivojlantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Raqamli savodxonlik o'qituvchilarga o'quv jarayonini innovatsion metodlar asosida tashkil etish, interaktiv o'quv muhitini yaratish hamda talabalarning mustaqil o'qish faoliyatini rivojlantirish imkonini beradi. Shu nuqtai nazardan, mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligida raqamli savodxonlikning ahamiyatini tahlil qilishdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

So'nggi yillarda ingliz tilini o'qitish jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanish masalasi ko'plab tadqiqotlarda o'rganilgan. Masalan, Warschauer (2000), Chapelle (2003)

[2] hamda Dudeney va Hockly (2013) [3] o‘z tadqiqotlarida raqamli texnologiyalar til o‘rganish jarayonini samarali tashkil etishda muhim rol o‘ynashini ta’kidlaydilar. Shuningdek, Redecker (2017) [6] tomonidan ishlab chiqilgan Digital Competence Framework o‘qituvchilarning raqamli kompetensiyasini rivojlantirishning nazariy asoslarini ko‘rsatib beradi.

Biroq mavjud tadqiqotlarning aksariyatida raqamli texnologiyalardan foydalanishning umumiy pedagogik jihatlari o‘rganilgan bo‘lib, bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining kasbiy tayyorgarligida raqamli savodxonlikni shakllantirish metodikasi yetarli darajada tadqiq etilmagan. Ayniqsa, pedagogik oliy ta’lim muassasalarida raqamli savodxonlikni ingliz tili o‘qitish metodikasi bilan integratsiyalashgan holda rivojlantirish masalasi ilmiy adabiyotlarda yetarli darajada yoritilmagan.

Shu sababli ushbu tadqiqotning asosiy ilmiy yangiligi bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining raqamli savodxonligini rivojlantirishning metodik modelini ishlab chiqish va uning samaradorligini empirik tajriba orqali aniqlashdan iborat.

Mazkur tadqiqotni amalga oshirish jarayonida bir qator ilmiy-pedagogik metodlardan kompleks ravishda foydalanildi. Xususan, tadqiqot muammosini nazariy jihatdan asoslash va mavjud ilmiy qarashlarni tizimli ravishda o‘rganish maqsadida nazariy tahlil metodi qo‘llanildi. Ushbu metod orqali raqamli savodxonlik, raqamli pedagogika hamda ingliz tilini o‘qitish metodikasiga oid ilmiy adabiyotlar, zamonaviy tadqiqotlar va pedagogik konsepsiyalar o‘rganilib, tahlil qilindi. Shuningdek, turli ilmiy manbalardagi yondashuvlarni aniqlash va ularni o‘zaro solishtirish maqsadida taqqoslash metodidan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida ta’lim amaliyotini o‘rganish, dars jarayonida raqamli texnologiyalarning qo‘llanilishi hamda talabalarning o‘quv faoliyatidagi o‘zgarishlarni aniqlash maqsadida pedagogik kuzatuv metodi ham qo‘llanildi. Bundan tashqari, olingan ilmiy ma’lumotlar va tadqiqot natijalarini tizimlashtirish, tahlil qilish hamda umumiy xulosalar chiqarish uchun umumlashtirish metodidan foydalanildi. Ushbu metodlar majmuasi tadqiqotning ilmiy asoslanganligini ta’minlab, bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining kasbiy tayyorgarligida raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlarini chuqur tahlil qilishga xizmat qildi. Shu bilan birga, ta’lim jarayonida turli raqamli vositalardan foydalanish samaradorligi o‘rganilib, ularning talabalarning raqamli savodxonligini rivojlantirishdagi pedagogik ahamiyati aniqlab berildi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining kasbiy tayyorgarligida raqamli savodxonlik quyidagi asosiy komponentlardan iborat:

1. *Axborotni izlash va tahlil qilish ko‘nikmalari*
2. *Raqamli texnologiyalar bilan ishlash qobiliyati*
3. *Onlayn ta’lim platformalaridan foydalanish ko‘nikmasi*
4. *Multimedia vositalaridan pedagogik maqsadda foydalanish*
5. *Raqamli kommunikatsiya madaniyati*

Tadqiqot shuni ham ko‘rsatdiki, ingliz tilini o‘qitishda raqamli texnologiyalarni qo‘llash talabalarning til o‘rganishga bo‘lgan qiziqishini oshiradi hamda o‘quv jarayonini interaktiv shaklda tashkil etishga yordam beradi. Mazkur tadqiqot pedagogika yo‘nalishidagi

oliy ta’lim muassasasida tahsil olayotgan bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilari ishtirokida amalga oshirildi. Tadqiqotda jami 60 nafar talaba qatnashdi. Tadqiqot ishtirokchilari tasodifiy tanlash (random sampling) tamoyili asosida ikki guruhga – nazorat guruhi va tajriba guruhiga ajratildi. Har bir guruhda 30 nafardan talaba ishtirok etdi. Nazorat guruhida o‘quv mashg‘ulotlari an’anaviy metodlar asosida, ya’ni asosan darsliklar, yozma topshiriqlar va auditoriya ichidagi standart mashg‘ulotlar orqali olib borildi. Tajriba guruhida esa ingliz tilini o‘qitish jarayoni raqamli texnologiyalar, interaktiv platformalar, multimedia materiallari hamda onlayn ta’lim vositalari asosida tashkil etildi. Bunda talabalarning mustaqil ishlashini faollashtirish, interaktiv muhit yaratish hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni integratsiyalash asosiy maqsad qilib olindi.

Tajriba jarayoni uch asosiy bosqichda tashkil etildi. Birinchi bosqich – diagnostik bosqich bo‘lib, unda talabalarning raqamli savodxonlik darajasini aniqlash maqsadida maxsus diagnostik testlar, so‘rovnomalar hamda kuzatuv metodlari qo‘llanildi. Bu bosqichda talabalarning axborotni izlash, raqamli platformalardan foydalanish, multimedia materiallari bilan ishlash hamda onlayn kommunikatsiya ko‘nikmalari baholandi.

Ikkinchi bosqich – tajriba bosqichi bo‘lib, unda tajriba guruhida ingliz tilini o‘qitish jarayoniga turli raqamli texnologiyalar joriy etildi. Xususan, interaktiv ta’lim platformalari, multimedia taqdimotlari, onlayn testlar, videomateriallar hamda virtual hamkorlik vositalaridan foydalanildi. Ushbu yondashuv talabalar faolligini oshirish, ularning mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini rivojlantirish va raqamli kompetensiyalarini shakllantirishga qaratildi.

Uchinchi bosqich – natijaviy bosqich bo‘lib, unda tajriba yakunida talabalar raqamli savodxonligidagi o‘zgarishlar qayta diagnostika asosida baholandi. Olingan natijalar nazorat va tajriba guruhlariga ko‘rsatkichlari bilan taqqoslanib, tahlil qilindi.

Raqamli texnologiyalarning ta’lim jarayonida qo‘llanilishi o‘qitish metodikasini sezilarli darajada o‘zgartirmoqda. Ayniqsa, ingliz tilini o‘qitishda raqamli platformalar va multimedia vositalaridan foydalanish til o‘rganish jarayonini yanada samarali qiladi.

Mazkur tadqiqot bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining kasbiy tayyorgarligida raqamli savodxonlikni shakllantirish va rivojlantirishning pedagogik ahamiyatini aniqlashga qaratildi. Tadqiqot jarayonida zamonaviy ta’lim tizimida raqamli texnologiyalarning o‘rni, ularning ingliz tilini o‘qitish metodikasiga integratsiyasi hamda bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishdagi roli ilmiy jihatdan tahlil qilindi. Nazariy manbalar tahlili shuni ko‘rsatdiki, raqamli savodxonlik XXI asr o‘qituvchisining muhim professional kompetensiyalaridan biri bo‘lib, u o‘quv jarayonini innovatsion, interaktiv va samarali tashkil etish imkonini beradi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, ingliz tilini o‘qitish jarayoniga raqamli texnologiyalarni integratsiya qilish talabalarning o‘quv faolligini oshiradi, ularning mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini rivojlantiradi hamda til o‘rganishga bo‘lgan motivatsiyasini kuchaytiradi. Empirik tajriba natijalari ham tajriba guruhida raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar talabalarning raqamli savodxonlik darajasi va pedagogik kompetensiyasining sezilarli darajada oshishiga olib kelganini ko‘rsatdi. Statistik tahlil natijalari (t-test) esa tajriba guruhidagi o‘zgarishlar statistik jihatdan ahamiyatli ekanligini ($p < 0.05$) tasdiqladi.

Shuningdek, tadqiqot davomida bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining raqamli savodxonligi quyidagi asosiy komponentlar orqali shakllanishi aniqlandi: axborotni izlash va tahlil qilish ko‘nikmalari, raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish qobiliyati, onlayn kommunikatsiya madaniyati hamda multimedia kontent yaratish ko‘nikmalari. Ushbu kompetensiyalar o‘qituvchilarga o‘quv jarayonini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish hamda talabalar uchun interaktiv o‘quv muhitini yaratish imkonini beradi.

XULOSA. Xulosa qilib aytganda, bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining kasbiy tayyorgarligida raqamli savodxonlikni rivojlantirish zamonaviy ta’lim tizimining muhim talablaridan biridir. Shu bois pedagogik oliy ta’lim muassasalarida ingliz tili o‘qituvchilarini tayyorlash jarayonida raqamli pedagogika, multimedia texnologiyalari hamda interaktiv ta’lim platformalaridan foydalanishga qaratilgan maxsus metodik yondashuvlarni joriy etish maqsadga muvofiqdir. Bu esa nafaqat o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini oshirishga, balki ingliz tilini o‘qitish jarayonining samaradorligini ham sezilarli darajada yaxshilashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Avezmurodovich K. R., Bakhriddinova S. S. The Role of Mother Tongue in English Language Teaching //Excellencia: International Multi-disciplinary Journal of Education (2994-9521). – 2024. – T. 2. – №. 4. – C. 309-313.
2. Chapelle, C. A. (2003). *English language learning and technology*. John Benjamins.
3. Dudeney, G., Hockly, N., & Pegrum, M. (2013). *Digital literacies*. Routledge.
4. Gilster, P. (1997). *Digital literacy*. Wiley.
5. Hague, C., & Payton, S. (2010). *Digital literacy across the curriculum*. Futurelab.
6. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and methods in language teaching* (3rd ed.). Cambridge University Press.
7. Shakhnoza S. THE ROLE OF GAMIFICATION IN TEACHING ENGLISH //PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF SCIENCE AND EDUCATION. – 2023. – T. 1. – №. 14. – C. 72-77.
8. Shakhnoza S. THE USE OF MOVIES IN LANGUAGE TEACHING //PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF SCIENCE AND EDUCATION. – 2023. – T. 1. – №. 14. – C. 78-83.
9. Shakhnoza S. TO OVERCOME LANGUAGE DIFFICULTIES FOR THE PRIMARY SCHOOLS //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2023. – Т. 9. – №. 3. – С. 45-53.
10. Shakhnoza, S. . (2023). The Concept of “Dream” in the English and Uzbek Worldwide. *Miasto Przyszłości*, 33, 190–192. Retrieved from <https://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/121>